

ה"ניו-יורק טיימס" מנסר את הענף שעליו הושיב את המוניטין שלו

המהדורה הבינלאומית של ה-NYT לא תכלול עוד קריקטורות פוליטיות. ההכרזה הלקונית של העיתון מסכמת בצורה מושלמת את רוח התקופה. הכל התחיל בסוף אפריל, עם פרסום הציור של אנטוניו אנטונס, מעורר המחלוקת: נתניהו בכלב עם מגן דוד תלוי על השרשרת קשור ברצועה לטראמפ כנשיא עיוור חובש כיפה. האם אנו עומדים מול קריקטורה אנטישמית או ביקורת לגיטימית על מדיניותם של שני המנהיגים. תהא אשר תהיה הקריאה, התגובות החריפות שבאו מהקהילה היהודית באמריקה וגם מישראל הכריעו את הכף: NYT הסיר את הציור מהאתר שלו, העיתון פרסם התנצלות חלשה ומבישה, הדחליל של האנטישמיות נופף, הופסק שיתוף הפעולה עם הסינדיקייטט שסיפק קריקטורות לעיתון במשך 20 שנה, הקריקטוריסט הפורטוגזי של הציור קיבל קללות ואיומים ברשתות החברתיות והעיתון התנער מן הקריקטוריסט שעבודתו פורסמה יום קודם בעמודי הדעות שלו. יתרה מזאת, הופסקה העסקתם של הציירים הקבועים שאפלט והנג בשל קריקטורה שהם בכלל לא ציירו!

הפור נפל, NYT הודיע כי מעתה יפסיק לפרסם קריקטורות פוליטיות. מסתבר שאפשר לכתוב הכל בסגנון העיתונאי חריף ואף בוטה אבל לצייר אי אפשר! ציור מפחיד יותר ממילים. כי מילים ניתן לשכוח, אבל אימפקט חזותי מיידי של ציור אי אפשר למחוק. הקריקטורה הפוליטית נולדה עם העיתונות, שהיא התגלמות חופש הביטוי והברומטר של הדמוקרטיה. העיתונאים, העורכים, הצלמים והקריקטוריסטים, כולם ערבים לחופש הביטוי, לעיתונות חוקרת והביקורתית, לשיח תרבותי של דעות שונות, לזכות הציבור לדעת. התקדמויות משמעותיות אפשרו לעיתונות להפוך לחמצן של חברה חופשית. מה שקרה בניו יורק הוא רגרסיה מטרידה. המדאיג מכל היא העובדה שמדובר בעיתון יוקרתי, שנוסד בשנת 1851 וזכה ב-122 פרסי-פוליצר, ויש לו יותר משלושה וחצי מיליון הקוראים במהדורתו המקוונת. הקריקטורה חוצפנית ופרובוקטיבית מטבעה. וזה מה שהקורא מצפה ממנה, כי הוא אוהב את ההפרעה הקלה שהיר מייצרת במרחב הנוחות היחסי שלו. היא האלקטרון החופשי של העיתונות, הילד הרע שלה. האמן הוא זה שמגדיר את הקווים האדומים שלו, על פי יכולתו וכשרונו להביע את דעתו, בתחושת אחריות בלי למצמץ. אבל הוא זקוק לתמיכה של המדיום התקשורתי שבו הוא מפרסם. הקריקטוריסט מהלך לפעמים על חבל דק וראוי לרשת בטחון. אבל הרשתות חברתיות שינו את כל התמונה. הן משדרות אשליה של "דמוקרטיה ישירה" אך דומות יותר ויותר לסוג של דיקטטורה חדשה. הן הופכות לפעמים לאויב הישיר של חופש הביטוי ושל חופש העיתונות בכלל. לינצ'ים וירטואליים מתקיימים מדי יום ברשתות. זה כבר לא איום נגד קריקטוריסטים אלא נגד הדמוקרטיה כולה. בשנים האחרונות, קריקטוריסטים פוטר מעיתוניהם, הושלכו לכלא, אולצו לגלות ולבקש מקלט

מדיני, שלא לדבר על ידידי משארלי הבדו שנרצחו. רוח רעה ירדה נושבת על העיתונות. התוצאות מורגשות בשטח. אבל אף אחד לא יודע איפה ומתי היא תיפסק.

הציור המדובר, פענוח

אני תומך בחופש הביטוי של אנטוניו. אנחנו, הקריקטוריסטים הישראלים, הראשונים לבקר את ביב נתניהו, את התנהלותו ומדיניותו. מצד שני, אף אחד מאיתנו לא צייר אותו עם מגן דוד על צווארו. המגן דוד פירושו "יהודי" או "ישראלי", לפעמים גם וגם. סמל דתי או סמל לאומי תלוי בהקשר. אין ספק שישראל הוקמה כמדינה יהודית, אך היא גם מדינת כל אזרחיה היהודים, המוסלמים, הנוצרים, הדרוזים וצ'רקסים. כשמבקרים את ישראל, יש לעשות זאת בחכמה וברגישות משום שקריקטורות אנטישמיות של המאה הקודמת צרובות עמוק בתודעתנו. הן גרמו לאסון, הפיצו סטריאוטיפים דמיוניים, שטניים ומלאי שנאה. בתקופתם של משבר וחוסר יציבות הן מופיעות חזרה. האם המגן דוד על צווארו של ביבי והכיפה על ראשו של טראמפ היו באמת נחוצים להבנת המסר? לא ממש! הקריקטורה עובדת מצויין גם בלעדיהם. האם טראמפ הוא באמת עיוור שביבי מוביל באף? רחוק מהמציאות. האם ישראל שולטת בעולם? זה מה שהיטלר אמר על יהודים. האם המגן דוד והכיפה הופכות את הקריקטורה לאנטישמית? אני לא חושב כך, אבל האמביוולנטיות של הציור הופכת אותו לבעייתי. יש לקריקטורה שתי קריאות אפשריות מנוגדות. מחד גיסא, ניתן לראות בה ביטוי של האובססיה האנטישמית הקדומה שניזונה מתיאוריות קונספירציה אנטי-יהודיות שמתכתבת, במודע או שלא במודע, עפ הפרוטוקולים של זקני ציון. מאידך אנחנו יכולים להסכים שהמגן דוד והכיפה הם ביקורת חריפה שאנטוניו מותח בשני המדינאים, אותם הוא מתעב שגלל עמדותיהם הפוליטיות והתנהלותם. אסור לשכוח שקריקטורה היא דבר מתוחכם. הקריקטוריסט והקורא כרוכים בסוג של הסכם בלתי כתוב שנחתם בריצת עין. הסכם שדורש חוש הומור ואינטליגנציה.

אז איפה הבעיה? אני מזהה כאן שתי בעיות. הראשונה קשורה לעלייה המדאיגה של מעשי טרור אנטישמיים בכל רחבי העולם, בעיקר בצרפת ובארה"ב על רקע עלייתן של מפלגות ימניות לאומניות וקסנופוביות. השנייה קשורה לחרדת הנטישה של העיתונות הקלאסית שלא מסוגלת למצוא מענה הולם לציוצים ופייק ניוז. לפני מאה שנה, באקלים שכזה הייתה לבטח פורצת מלחמה. היום כל הקריקטוריסטים נמצאים על צו שמונה וחובה להשחז את העפרונות.

מישל קישקה
ירושלים, 12.06.2019